

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КРУГЛОГО СТОЛУ

СУЧАСНА ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Присвячено Міжнародному дню толерантності

15 листопада 2024 року

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Факультет психології, політології та соціології
Кафедра психології

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
КРУГЛОГО СТОЛУ

**«СУЧАСНА ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

Присвячено Міжнародному дню толерантності

15 листопада 2024 року

Видавництво
«Юридика», 2025

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Аракелян Мінас Рамзесович**, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, перший проректор Національного університету «Одеська юридична академія»

Члени редакційної колегії:

Цільмак Олена Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Геращенко Олександр Сергійович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Гурін Руслан Сергійович, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Джежик Ольга Володимирівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Самара Ольга Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Ташматов Вячеслав Абдуллайович, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Шмаленко Юлія Іванівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія».

Зважаючи на свободу наукової творчості, відповідальність за достовірність матеріалів та фактів, унікальність тексту тез та дотримання вимог академічної доброчесності, несуть автори.

С 916 Сучасна юридична психологія: виклики та перспективи : збірник матеріалів Круглого столу присвяченого Міжнародному дню толерантності (м. Одеса, 15 листопада 2024 р.) / за заг. ред. М. Р. Аракеляна. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. – 160 с. Режим доступу: <https://doi.org/10.32837/11300.29134>

ISBN 978-617-8182-85-4

DOI <https://doi.org/10.32837/11300.29134>

Збірник матеріалів підготовлено за доповідями учасників Круглого столу «Сучасна юридична психологія: виклики та перспективи» присвяченого Міжнародному дню толерантності (м. Одеса, 15 листопада 2024 р.).

УДК 159.98:340(049.2)

DOI:

Папінян Вікторія Валентинівна,
асистент кафедри психології,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-7936-8734>

Юріцена Катерина Володимирівна,
здобувач факультету психології політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР СТАНУ ПАНІКИ

У сучасному світі, що характеризується швидким поширенням інформації та постійними загрозами, феномен паніки стає дедалі актуальнішим. Паніка не лише впливає на індивідуальні переживання та поведінку, але й здатна набувати масового характеру, зачіпаючи цілі суспільства. Зокрема, у кризових ситуаціях паніка може перерости у хаос, порушуючи громадський порядок та підбиваючи довіру до інституцій. Важливу роль у цьому процесі відіграють медіа та соціальні мережі, які здатні або знижувати рівень тривоги, або значно підсилювати його. Дане дослідження розглядає соціально-психологічний вимір стану паніки, акцентуючи увагу на фізіологічних, психологічних та соціальних аспектах.

Паніка – це не просто реакція на страх, а глибоке психологічне явище, яке активується в умовах екзистенційної загрози, коли людина відчуває неможливість контролювати ситуацію або захиститися. Вона є частиною інстинктивної системи виживання і корениться в підсвідомих страхах втрати життя, здоров'я чи безпеки. У панічному стані активізується лімбічна система мозку, яка відповідає за емоційні реакції, зокрема страх і тривогу, що, своєю чергою, викликає реакції «боротьби або втечі». Таким чином, паніка є глибоко вкоріненим у підсвідомості процесом, що виникає на біологічному рівні й посилюється соціальними факторами. На індивідуальному рівні це може виражатися у втраті здатності до раціонального мислення, імпульсивних діях і порушенні поведінкових норм, що свідчить про її глибокий психологічний вимір.

Коли паніка охоплює великі групи людей, вона набуває масового характеру і стає явищем соціальної психології. Юнгівська концепція колективного несвідомого може пояснити,

чому панічні настрої швидко поширюються серед людей, які відчувають однаковий страх. В умовах масової паніки індивідуальні межі особистості зникають, і людина починає діяти, керуючись груповими настроями. Це явище часто називають «ефектом натовпу», який призводить до того, що люди у групі підпорядковуються загальним емоціям та імпульсам. У момент масової паніки групова свідомість набуває сили, яка витісняє індивідуальні переконання та поведінкові норми. Це може мати як катастрофічні наслідки (наприклад, тиснява під час евакуації), так і сприяти соціальній згуртованості в умовах виживання. Колективне несвідоме діє як потужний механізм зараження, який передає емоції від одного індивіда до іншого, часто ігноруючи логіку або об'єктивну реальність.

Медіа та соціальні мережі відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні та поширенні панічних настроїв. Інформація, що надходить від офіційних ЗМІ та неофіційних джерел, здатна або посилити паніку, або зменшити її, залежно від подачі. У випадках, коли новини подаються у драматичній формі, з фокусом на можливі загрози, це здатне збільшити рівень тривоги серед населення. Соціальні мережі також діють як каталізатор для панічних настроїв, оскільки вони дозволяють швидко поширювати неперевірену інформацію, чутки та навіть фейкові новини. Особливу небезпеку становить поширення відео та зображень, які викликають сильні емоційні реакції, підсилюючи почуття страху та безвиході. Відсутність чіткої інформації або порад, як діяти в умовах надзвичайної ситуації, створює підґрунтя для розвитку паніки та підштовхує людей до ірраціональних вчинків. Таким чином, контроль за поширенням інформації та створення надійних комунікаційних каналів є ключовими у запобіганні паніці в суспільстві.

- Один з ключових механізмів, що сприяють поширенню паніки, – це поведінка, яка базується на імітації дій інших людей у відповідь на загрозу. У кризовій ситуації люди схильні до поведінкової мімікрії, тобто копіювання дій оточуючих, що може перетворитися на масову паніку. Психологічний феномен конформізму також відіграє значну роль: людина прагне підкорятися груповим нормам, навіть якщо це суперечить її особистим переконанням. Наприклад, якщо одна

людина починає кричати або бігти у стані страху, інші, можливо, несвідомо будуть її копіювати, незалежно від того, наскільки реальна загроза. Така поведінка має еволюційне підґрунтя: виживання групи залежить від спільних дій. Однак у сучасному суспільстві цей механізм може призводити до небезпечних ситуацій, коли люди втрачають здатність мислити критично і схильні до панічних реакцій. Конформізм у паніці є одним з ключових аспектів, який слід враховувати під час розробки стратегій управління натовпом у надзвичайних ситуаціях.

- Паніка чинить потужний вплив на фізичне та психологічне здоров'я. Стресові гормони, які виділяються під час панічної атаки, викликають прискорене серцебиття, підвищення тиску та загальне збудження нервової системи. Це може призвести до фізичних ускладнень, особливо для людей з хронічними захворюваннями серцево-судинної системи. Затяжний стан паніки, або часті панічні атаки, підвищують ризик розвитку психічних розладів, таких як тривожні розлади, депресія та ПТСР. Психологічний вплив паніки часто виходить за межі кризи: люди, які пережили масову паніку, можуть уникати місць і ситуацій, що нагадують про небезпеку, що призводить до ізоляції та погіршення якості життя. Крім того, паніка створює тривалий ефект соціальної нестабільності та зниження довіри до інституцій, що ускладнює відновлення після кризи та сприяє виникненню нових панічних настроїв у майбутньому.

- Паніка на рівні суспільства може мати значні наслідки, що впливають на соціальні та економічні процеси. Масова паніка часто призводить до порушення громадського порядку, економічних втрат, сплеску кримінальної активності та інших соціальних деструкцій. Крім того, паніка викликає загальне відчуття незахищеності серед населення, що підриває довіру до уряду, правоохоронних органів і рятувальних служб. В умовах паніки люди часто починають шукати винних і критично ставитися до владних структур, звинувачуючи їх у неефективності. Соціальні наслідки паніки проявляються і в тривалому психологічному впливі на суспільство: виникає колективний травматичний досвід, який важко подолати без належної психологічної та соціальної підтримки. Такий досвід може стати основою для виникнення нових соціальних конфліктів або навіть політичної нестабільності.

- Запобігання паніці та управління нею вимагають інструментів, які сприяють зміцненню соціальної згуртованості та підтримці населення під час кризових ситуацій. Одним із ключових аспектів є створення довірчих комунікаційних каналів, які забезпечують швидке й достовірне інформування громадськості про стан подій та заходи захисту. Соціальна підтримка, як офіційна, так і неофіційна, допомагає людям відчувати себе частиною колективу, що знижує ризик виникнення паніки. Психологічна допомога також грає важливу роль у стабілізації емоційного стану людей під час кризи. Сучасні методики кризового консультування можуть швидко виявити та знизити рівень тривоги у постраждалих, що допомагає зменшити масштаб панічних настроїв і уникнути масової дезорганізації.

- Одним із найбільш ефективних методів запобігання паніці є розвиток навичок психологічної стійкості в суспільстві. Це включає освітні програми, спрямовані на навчання людей управляти емоціями в стресових ситуаціях, а також програми соціальної підготовки для покращення взаємодії під час криз. Навчання стійкості дозволяє людям не тільки краще адаптуватися до змін, але й контролювати свої панічні реакції, приймати більш обдумані рішення. Особливе значення має залучення дітей та молоді до таких програм, оскільки вони є найбільш вразливими до зовнішніх впливів і можуть стати провідниками панічних настроїв у суспільстві. Таким чином, виховання психологічної стійкості сприяє формуванню відповідального суспільства, здатного до ефективного реагування на загрози.

Соціально-психологічний вимір паніки виявляє складність та багатогранність цього явища, яке зачіпає не лише індивідуальні страхи, але й функціонування суспільства загалом. Паніка, як реакція на загрозу, має фізіологічні, психологічні та соціальні аспекти, які взаємодіють і впливають на поведінку людей у кризових ситуаціях. Важливим завданням для суспільства є розробка методів запобігання панічним реакціям через достовірне інформування, психологічну підтримку та навчання стійкості до стресів. Паніка – це не просто проблема окремої ситуації, а явище, яке може залишити глибокий слід у суспільній свідомості та соціальних інститутах, тому

ефективне управління цим феноменом є пріоритетним завданням для державних структур і суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Про методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій: Лист Міністерства освіти і науки України від 04.04.22 № 1/3872-22. 2022. [Електронний ресурс]. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86227/
2. Тучкова Т. Соціально-психологічний вимір стану паніки: основні чинники та прояви. Запорізький національний університет, 2021. [Електронний ресурс]. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/4791/1/Тучкова.pdf>
3. Соціальна психологія : підручник / за ред. проф. І. С. Третякова. Івано-Франківськ : Видавництво ПНУ, 2021. [Електронний ресурс]. URL: <https://philosophical.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/12/2021/05/Соціальна-психологія-5.pdf>
4. Наугольник А. Психологія стресу та паніки в сучасному суспільстві. Львів : Видавництво ЛНУ, 2016. [Електронний ресурс]. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/Наугольник_психологія_стресу.pdf

Ключові слова: паніка, психологічний стан, психологічна стійкість.

Keywords: panic, psychological state, psychological stability.

Довженко Мирослава Юріївна ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ ПРАВОПОРУШНИКА ТА ОСНОВНІ ЧИННИКИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ	40
Зубарева Світлана Михайлівна ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПСИХІЧНОЇ СТІЙКОСТІ В КРИЗОВИХ УМОВАХ ПСИХОЛОГІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ	42
Костюк Вероніка Сергіївна ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТРИВОЖНИХ РОЗЛАДІВ У ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	46
Куліков Віталій Миколайович ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА ВПЛИВ ЗАКОНОДАВСТВА НА ЛІКУВАННЯ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ	50
Миронова Ірина Ігорівна ЮРИДИЧНІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ПОВЕДІНКОВИХ АДИКЦІЙ.....	53
Папінян Вікторія Валентинівна, Брусанівська Вікторія Олегівна ВПЛИВ ВОЄННИХ ДІЙ НА МІЖОСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ ТА СОЦІАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ.....	56
Папінян Вікторія Валентинівна, Токова Леся Анатоліївна СОЦІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЯК ОПОРА В КРИЗОВИХ УМОВАХ.....	62
Папінян Вікторія Валентинівна, Цехоцька Поліна Юріївна РОЛЬ ОНЛАЙН-СПІЛКУВАННЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	66
Папінян Вікторія Валентинівна, Юріцена Катерина Володимирівна СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР СТАНУ ПАНІКИ.....	70
Петровчан Діана Михайлівна ВПЛИВ МАСОВОЇ КУЛЬТУРИ НА РІВЕНЬ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД МОЛОДІ	75
Попова Ольга Сергіївна ПРОЦЕС СПІЛКУВАННЯ ЯК БАЗОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ФОРМОТВОРЕННЯ ПРАВОВІДНОСИН.....	78
Рєпнова Тетяна Петрівна ПРАВОВА ПОВЕДІНКА ПІДЛІТКІВ: КОНСТРУКТИВНИЙ ТА ДЕСТРУКТИВНИЙ АСПЕКТИ.....	82